

Хоманець Володимир Анатолійович
кандидат економічних наук,
Надзвичайний і Повноважний Посол України
в Туніській Республіці
та Державі Лівія за сумісництвом.
e-mail: khomanets@gmail.com
ORCID: 0009-0004-0564-374X

ПОСТНЕОЛІБЕРАЛЬНА МОДЕЛЬ СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПОРЯДКУ

Khomanets Volodymyr
PhD in Economics,
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine
to the Republic of Tunisia
and the State of Libya with concurrent appointment
e-mail: khomanets@gmail.com
ORCID: 0009-0004-0564-374X

POST-NEOLIBERAL MODEL OF THE WORLD ECONOMIC ORDER

Анотація. Останні десятиліття характеризуються розвитком міжнародних відносин у загальному руслі неоліберальної моделі світового економічного порядку. Вона ґрунтується на повній абсолютизації механізмів ринкової економіки, значному послабленні національного економічного суверенітету країн, делегуванні ними частини традиційних функцій державного управління на міжнародний і наднаціональний рівні, дотриманні усіма державами світу «правил гри», запроваджені міжнародними організаціями, а також орієнтації глобальної бізнес-діяльності на максимізацію акціонерної вартості компаній і фірм як загального мірила внеску бізнесу у світовий соціально-економічний прогрес. У статті розкрито засадничі принципи неоліберальної моделі світового економічного порядку, її «вузькі місця» та дестабілізуючі для міжнародних відносин наслідки. Доведено, що пануюча неоліберальна модель світового економічного порядку досягла у сучасних умовах своїх граничних меж, а відтак — її докорінна трансформація у постнеоліберальний формат є імперативно насущною. Констатовано, що постнеоліберальна модель світового економічного порядку має передбачати не тільки зміну конфігурації балансу сил найпотужніших держав, скільки зміну самої політико-економічної системи світового суспільства у зв'язку з наростаючим державним протекціонізмом, значним посиленням конфліктного потенціалу міжнародних відносин, суттєвим послабленням регуляторних можливостей міжнародних організацій, а також «розмиванням» домінуючої ролі західних країн у міжнародних фінансових інститутах у міру формування нових організацій. Зроблено висновок щодо доцільності реконфігурації світового економічного порядку на основі розбудови його «гібридних» форматів, котрі не мали аналогів у минулому. Констатовано, що навіть попри певну нестійкість гібридних форматів світового порядку та їх чітко виражений перехідний характер, вони відкривають величезні ресурсні можливості щодо конкурентного розвитку країн з різним рівнем соціально-економічного розвитку в силу своєї високої гнучкості та адаптації до щонайменших змін у їх диспозиції на глобальних ринках.

Ключові слова: економічний глобалізм, світовий економічний порядок, міжнародні відносини, глобальний політико-економічний простір, неолібералізм, постнеоліберальна парадигма світового економічного порядку, гегемонічне лідерство, міжнародні організації, реконфігурація світового порядку, глобальний ринок, національні

економічні інтереси, глобальне середовище, система глобального урядування, центри світового економічного суперництва.

Abstract. The last decades have been characterized by the development of international relations in the general direction of the neoliberal model of the world economic order. It is based on complete absolutizing of market economy mechanisms, significant weakening of national economic sovereignty of countries, delegation of some traditional functions of state administration to the international and supranational levels, compliance by all countries of the world with the «rules of the game» established by international organizations, and orientation of global business activities towards maximization of shareholder value of companies and firms as a general measure of business contribution to global socio-economic progress. The article reveals the fundamental principles of the neoliberal model of the world economic order, its bottlenecks and destabilizing consequences for international relations. It is proved that the dominant neoliberal model of the world economic order has reached its limits in modern conditions, and therefore its radical transformation into a post-neoliberal format is imperative. It is stated that the post-neoliberal model of the world economic order should involve not so much a change in the configuration of the balance of power of the most powerful states as a change in the political and economic system of the world society itself due to the growing state protectionism, a significant increase in the conflict potential of international relations, a significant weakening of the regulatory capabilities of international organizations, and the «erosion» of the dominant role of Western countries in international financial institutions as new organizations are formed. The author concludes that it is expedient to reconfigure the world economic order on the basis of developing its «hybrid» formats, which had no analogues in the past. It is stated that even despite a certain instability of the hybrid formats of the world order and their clearly expressed transitional nature, they open up enormous resource opportunities for the competitive development of countries with different levels of socio-economic development due to their high flexibility and adaptation to the slightest changes in their disposition in global markets.

Keywords: economic globalism, world economic order, international relations, global political and economic space, neoliberalism, post-neoliberal paradigm of the world economic order, hegemonic leadership, international organizations, reconfiguration of the world order, global market, national economic interests, global environment, global governance system, centers of global economic competition.

JEL codes: F 29, F 42, H 77.

Постановка проблеми. Неоліберальна модель світового економічного порядку сформувала в останні десятиліття усталені уявлення про глобалізаційні процеси як головну рушійну силу конвергенції тісно взаємопов'язаних національних ринків держав з їх об'єднанням в єдиний і глибоко інтегрований на горизонтальному і вертикальному рівнях загальнопланетарний ринок. У її рамках глобальне економічне зростання та свобода міжнародної торгівлі суттєво переважають національну політику, а мультилатералізм — національні інтереси. Це викликає гостру критику на адресу неоліберальної моделі світового економічного порядку у зв'язку з надзвичайно слабким урахуванням нею докорінної зміни співвідношення балансу країнних сил на політико-економічній карті світу та становленням у глобальній економіці нових центрів політичного й економічного суперництва з числа країн — колишніх аутсайдерів світогосподарського прогресу (КНР, Індія, Південно-Африканська Республіка, Сінгапур, Бразилія, Республіка Корея, Індонезія, Аргентина, низка країн близькосхідного регіону та ін.). Останні, як свідчить міжнародна практика, вже сьогодні за рахунок масштабної мобілізації національних ресурсів конкурентного розвитку, ви-

сокого рівня внутрішнього нагромадження капіталу та ефективного використання глобальних чинників макроекономічного зростання активно розбудовують сектори шостого технологічного укладу, претендуючи на перерозподіл на свою користь світової економічної влади. У зв'язку з цим значною мірою актуалізується питання щодо розбудови у глобальних координатах постнеоліберальної моделі світового економічного порядку, здатної забезпечити не стільки зміну конфігурації балансу сил найпотужніших держав, скільки докорінну якісну трансформацію самої політико-економічної системи світового суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи дослідження та публікації, присвячені проблематиці світового економічного порядку, слід відзначити насамперед значну різноманітність теоретико-методологічних підходів до визначення його змістовної природи та рушійних сил реконфігурації у глобальних умовах. Так, розвиток неоліберальної школи у США на початку XXI ст. базується на концепції Дж. С. Ная-молодшого та Р. Кеохейна щодо суттєвого зниження ролі інституту держави в якості суб'єкта сучасних міжнародних відносин на тлі значного поглиблення глобалізаційних процесів та зростання рівня взаємозалежності різних груп суб'єктів міжнародної економіки та політики [3]. За твердженням Д. Родріка, розбудова постнеоліберальної моделі світового економічного порядку в обов'язковому порядку має фокусуватись на подоланні вад і структурних перекосів гіперглобалізації, а саме: суперечностей між перевагами спеціалізації та диверсифікації економічної діяльності; проблем ринкового перерозподілу глобальних ресурсів; пануючої системи підзвітності національних лідерів; а також протиріч між параметрами національної безпеки держав та механізмами їх міжнародного співробітництва [10]. Своєю чергою, концепція автономного світового економічного порядку розглядається Т. Крістінссоном в якості регіональної альтернативи неоліберальної теорії світового економічного порядку [5], яка кваліфікує його ліберальність в якості ключового чинника, який детермінує лідерство окремих держав у певних світових регіонах чи секторах світогосподарської системи.

На думку німецьких дослідників А. Нольке, Т. Брінка, С. Клаара та Ч. Мея, масштабна взаємодія бізнесу та держави у великих за розміром національних економіках явно суперечить ліберальним засадам функціонування міжнародних інституцій. Як результат — система світового порядку, на переконання зазначених учених, вже найближчими десятиліттями активно «дрейфуватиме» у бік менш ліберальної, тобто більш меркантилістської його моделі [9, с. 561]. На думку М. Гудмана, глобальний економічний порядок вже доволі тривалий період часу перебуває у стресовому стані, оскільки інституції, норми та правила, покликані забезпечувати світовий добробут, виявилися, з одного боку, неспроможними підтримувати та забезпечувати економічне зростання, а з другого — є нездатними у самостійному режимі ефективно адаптуватись до глобальних викликів [2]. У своєму обґрунтуванні сутності постнеоліберальної моделі світового порядку Д. А. Лейк, Л. Л. Мартін та Т. Ріссе виходять з його кваліфікації як сукупності модельних чи структурованих відносин між його компонентами [7]. Відтак — погляди цих учених стали частиною триваючого дотепер загального теоретичного дискурсу щодо розуміння принципових відмінностей між правом і правилами як базової основи поведінки держав і конфігурації світового економічного порядку.

Як наголошують А. Васудеван, К. Макфарлейн та А. Джеффри, участь держав у світовому економічному порядку окреслюється трьома ключовими вимірами — геоекономічним, геополітичним та біополітичним, котрі у сукупності детермінують такі типи сили країн, як: економічна, політична та біологічна [13]. У цьому зв'язку Ч. Купчан підкреслює, що світовий порядок спирається на норми, цінності та інституції, сучасний набір яких дає змогу Сполученим Штатам Америки утримувати у ньому гегемоністські позиції [6].

Методика дослідження. У процесі написання статті були використані загальнонаукові і спеціальні методи дослідження економічних процесів та явищ. Зокрема, були застосовані діалектичний та історико-логічний методи, системно-структурний аналіз міжнародних відносин, методи аналізу та синтезу. У цілому, використання зазначених методів дало змогу виявити найактуальніші проблеми панування в останні десятиліття неоліберальної моделі світогосподарського розвитку та обґрунтувати ключові контури постнеоліберальної моделі світового економічного порядку, здатної усунути гострі протиріччя національних інтересів держав з різним рівнем соціально-економічного розвитку, суттєво послабити конфліктний потенціал міжнародних відносин та пом'якшити загрози і виклики глобалізаційних процесів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність доволі ґрунтовних теоретико-методологічних досліджень проблематики світового економічного порядку дотепер недостатньо розробленим є питання щодо розкриття змістовної сутності та ключових характеристик його постнеоліберальної моделі. Це важливо для удосконалення чинної системи міжнародних відносин і пом'якшення гострого конфлікту національних інтересів держав у глобальних координатах.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкриття головних рис і характеристик неоліберальної моделі світового економічного порядку, визначення її «вузьких місць» і дестабілізуючих для міжнародних відносин наслідків, а також обґрунтування ключових контурів постнеоліберальної моделі світового економічного порядку, котрі визначатимуть його конфігурацію на найближчі декілька десятиліть.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри те, що економічний глобалізм забезпечив суттєве підвищення матеріального добробуту населення практично усіх держав світу та пом'якшення диференціацій у їх соціально-економічному розвитку, він значною мірою акселерував міждержавні асиметрії у рівнях доходів, породивши величезну недовіру між глобальною елітою та світовим суспільством. Зокрема, згідно оцінок експертів Групи Світового банку, станом на тепер середній рівень доходів у Топ-20 найбагатших державах світу у 37 разів перевищує відповідний показник двадцяти найбідніших країн, а за останні чотири десятиліття даний розрив майже подвоївся [14, с. 117]. Ще одним вузьким місцем пануючої на сьогодні неоліберальної моделі світового економічного порядку є діалектика системи міжнародних організацій. В останні десятиліття вони дедалі більшою мірою переймають на себе традиційні управлінські функції держав, а відтак — суттєво звужують простір для суверенного урядування у межах національних кордонів.

Потужним імпульсом реконфігурації неоліберальної моделі світового економічного порядку є також світова економічна криза 2007–2010 рр., яка знач-

ною мірою дискредитувала наднаціональні механізми антикризового регулювання економіки та актуалізувала заходи національного антициклічного регулювання соціально-економічних процесів. Своєю чергою, пандемічна криза Covid-19, з усією очевидністю викристалізувавши неефективність західних політико-економічних систем щодо боротьби з новими глобальними викликами і загрозами, спричинила певну консолідацію колективного Заходу у царині спільного на них реагування. Нарешті, нічим не спровокована військова агресія Російської Федерації проти України запустила по суті першу велику війну на європейському континенті за умов багатопольярного світу. Одночасно вона зруйнувала сформовану після Другої світової війни систему міжнародної безпеки, продемонструвавши повну інституційну деградацію багатьох міжнародних організацій і консолідувавши зусилля західних держав у боротьбі з авторитарними режимами.

У результаті усі ми на сьогодні є свідками активного розгортання процесів дестабілізації міжнародних відносин, які супроводжуються динамічною стратифікацією глобального політико-економічного простору на регіональні класи. Справа в тому, що конфліктне протистояння ключових центрів світового суперництва досягло в останні роки настільки високого рівня, що колишній баланс геополітичних і геоekonomічних сил, стримувань та противаг виявився повністю дискредитованим. Одночасно безпрецедентно зростає роль силового компонента у світовій політиці, за якого, за влучним висловлюванням англійського видання «The Economist», «розмерзаються усі заморожені конфлікти та розігріваються холодні конфлікти» [11]. Достатньо сказати, що, згідно даних Bloomberg, станом на кінець 2023 р. у світі було зафіксовано найбільшу кількість регіональних збройних конфліктів — 183, що є абсолютним рекордом за останні тридцять років [15].

Ключовим же дестабілізуючим наслідком панування неоліберальної моделі світового порядку вважаємо системну деградацію накопиченого світовим суспільством після завершення Другої світової війни досвіду подолання (чи принаймні пом'якшення) міждержавних конфліктів відповідно до дії імперативів глобального розвитку. Відтак — неоліберальна модель світового економічного порядку досягла у сучасних умовах своїх граничних меж під впливом наростаючого державного протекціонізму, значного послаблення регуляторних механізмів міжнародних організацій, а також «розмивання» домінуючої ролі західних держав у міжнародних фінансових інститутах у міру формування нових організацій. Як впливає з даних рис. 1, за один лише 2022 р. у світовій економіці було запроваджено близько 2,8 тис. різного роду обмежувальних торговельних та інвестиційних заходів порівняно з 300 подібними ініціативами у 2010 р.

Що ж стосується формування нових міжнародних інститутів, то, наприклад, підтримуваний Китаєм Азійський банк інфраструктурних інвестицій (*англ.* — *Asian Infrastructure Investment Bank* — *AIIB*) має статутний капітал у розмірі 100 млрд дол. США та здійснює щорічні інвестиції на загальну суму від 10 до 15 млрд дол. США [4, с. 6]. Це актуалізує питання щодо докорінної реконфігурації неоліберальної моделі світового економічного порядку у бік зміни самої політико-економічної системи світового суспільства.

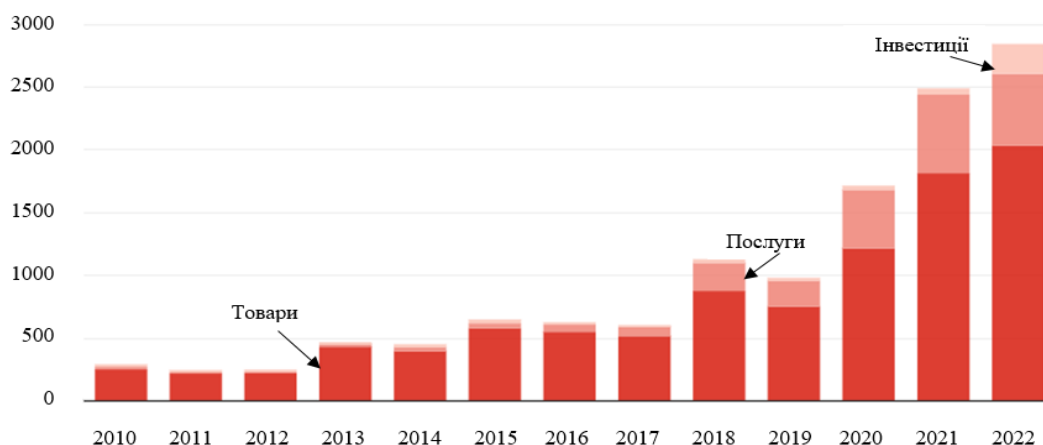

Рис. 1. Кількість щорічно запроваджуваних у світовій економіці торговельних та інвестиційних обмежень у 2010–2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [12].

Конкретизуємо найвизначальніші контури постнеоліберальної парадигми світового економічного порядку, котрі вже сьогодні дедалі більшою мірою ви- кристалізуються та визначатимуть його конфігурацію на найближчі декілька десятиліть (табл. 1). Виходимо з того, що дотепер стихійна самоорганізація міжнародних економічних відносин з різною успішністю доповнюється цілеспрямованими зусиллями окремих глобальних гравців щодо формування світового економічного порядку. Попри значний внесок кейнсіанства та неолібералізму у розроблення його парадигми в останні декілька століть, маємо сьогодні чітко визнати нагальну необхідність суттєвого розширення теоретичного базису світового економічного порядку.

Необхідно також наголосити на тому, що постнеоліберальні трансформаційні зміни системи світового порядку відкривають не бачений раніше простір для реалізації державами та їх групами цілої низки альтернативних моделей, а саме: однополярності, мультиполярності, неполярності, нової біполярності, багаторівневого світу, поліцентричного світу, гіперпов'язаного світу, деволюції (децентралізації). Окрім того, на неабияку увагу заслуговують також «гібридні» системи постнеоліберальної моделі світового економічного порядку: плюралістична однополярність, асиметрична мультиполярність, а також глибока конвергенція біполярності, мультиполярності, багатосуб'єктності, поліцентричності та однополярності.

При цьому з урахуванням різноспрямованості та суперечливості геополітичних та гео економічних зрушень, котрі відбуваються у сучасному світі, найбільш ймовірним варіантом подальшої реконфігурації світового порядку вважаємо становлення саме «гібридних» його форматів, котрі не мали аналогів у минулому. Попри певну нестійкість «гібридних» моделей світового порядку та їх чітко виражений перехідний характер, вони відкривають, на нашу думку, величезні ресурсні можливості щодо конкурентного розвитку країн з різним рівнем соціально-економічного розвитку в силу своєї високої гнучкості та адаптації до щонайменших змін у їх конкурентній диспозиції на глобальних ринках.

Таблиця 1

КЛЮЧОВІ РИСИ НЕОЛІБЕРАЛЬНОЇ ТА ПОСТНЕОЛІБЕРАЛЬНОЇ МОДЕЛЕЙ СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПОРЯДКУ

Критерій	Неоліберальна модель	Постнеоліберальна модель
Теоретичний базис	Спирається на мистецтво дипломатії; окремі концепції	Розвинений; гармонізація світового економічного порядку на наукових та креативних засадах
Прикладний базис	Формування з позицій військової сили	Формування на засадах економічної сили
Технологічний базис	Індустрія 1.0 — 3.0	Індустрія 3.0 — 5.0
Валютно-монетарний базис	Конкуренція національних валют	Домінування долара США та євро в якості світових грошей
Мета суспільного розвитку	Перерозподіл добробуту	Створення добробуту та сталий розвиток
Стратегічний пріоритет економічного розвитку	Кількісне зростання економіки	Якісний економічний розвиток
Діалектика порядку	Статичний	Динамічний
Відповідальність за порядок (лідерство)	За гегемоном	Розподілена, кооперативна
Зрілість інституцій	Первинне утворення	Подальший розвиток
Система міжнародних організацій	Фрагментована	Диверсифікована мережа
Участь країн в міжнародних інституціях	Приєднання до конвенцій	Участь в капіталі та ухваленні управлінських рішень
Роль дипломатії	Періодичне представлення держави	Постійна діяльність з просування національних інтересів
Світова економіка	Сукупність національних економік	Глобальна економічна система
Масштаби охоплення	Переважаючі регіональні та/або в межах окремих цивілізацій	Глобальні; початок дифузії цивілізацій з домінуванням західної
Глобальні проблеми	Первинна ідентифікація	Початок розв'язання
Договірна база	Незначна	Широке коло конвенцій
Зрілість міжнародного поділу праці	Міжнародний	Глобальний
Політики	Національні та міжнародні	Національні, міжнародні, глобальні
Стратегії	Національні та міжнародні	Національні, міжнародні, глобальні
Конфігурація глобальних ланцюгів вартості	Відсутні або формуються	Очолювані корпораціями західних держав
Ринки наукоємної продукції	Міжнародні	Глобальні; ліберальні
Сировинні ринки	Переважаючі міжнародні / регіональні	Регіональні, міжнародні та глобальні; регульовані
Країна-гегемон	Великобританія, США та СРСР	США, країни Великої сімки, потенційно Китай

Джерело: складено автором.

Одним з визначальних параметрів постнеоліберальної моделі світового економічного порядку стане подальше розширення його суб'єктної структури за рахунок учасників з числа урядових і неурядових міжнародних організацій, міжнародних конференцій та «інтернаціоналів» політичних партій, неполітичних інституцій та суверенних фондів багатства, наукових організацій та інститутів громадянського суспільства, різного роду громадських рухів і глобальних мас-медійних засобів, цифрових мережевих платформ і «мозкових центрів» (так званих «фабрик думок») тощо, котрі з року в рік справляють дедалі потужніший вплив на світову політико-економічну систему. Наприклад, ті ж самі «фабрики думок», виступаючи своєрідними мостами між академічним середовищем і політиками, з одного боку, та державами і громадянським суспільством, з другого, в останні роки перетворились на невід'ємний елемент світового політико-економічного процесу. Їх загальносвітова кількість перевищує нині 8 тис. у 182 країнах світу, у тому числі у США і Європі — по 2 тис., Азії — 1,5 тис., Центральній і Латинській Америці — близько 1 тис. [8]. Участь «фабрик думок» у системі світового порядку має доволі розгалужений характер і включає, зокрема, підтримання неформальних контактів з особами, відповідальними за ухвалення глобальних управлінських рішень; «роботу за контрактом» та комунікації з політиками і засобами масової інформації; участь у парламентських слуханнях, дискусійних клубах та експертних спільнотах тощо.

Завдяки такій диверсифікації суб'єктної структури світового економічного порядку багато держав та цілі світові регіони стануть ще більш взаємозалежними не тільки в економічному плані, а й у сфері вирішення найактуальніших проблем глобального соціально-економічного розвитку, включаючи питання екології, тероризму та організованої злочинності. Одночасно активне долучення зазначених суб'єктів до сформованих структур світового економічного порядку значною мірою акселерує процеси створення державами і їх блоками нових коаліцій, союзів і партнерств, у тому числі ситуаційних, з метою вирішення наактуальніших питань в економічній сфері. Це спричиняє подальше загострення конкурентної боротьби між ними за право формувати параметри світового економічного порядку в окремих регіонах і на окремих сегментах глобального ринку. Відтак — ті сили, котрі претендуватимуть на світове чи регіональне лідерство, найбільшою мірою потребуватимуть союзницьких союзів та ефективних блокуючих механізмів. У їх рамках реалізація державами своїх національних економічних інтересів відбуватиметься в межах глобального середовища спільних інтересів світової спільноти з формуванням у його межах прийнятних і вигідних для усіх економічних суб'єктів «правил гри». Разом з тим, диверсифікація суб'єктної структури світового економічного порядку може справити потужний дестабілізуючий вплив на його функціонування насамперед з причин неадекватності старих інститутів щодо ефективного вирішення міждержавних конфліктів. Натомість нові неформальні інститути також можуть вступати у гостру суперечність з існуючими формальними інститутами та навіть призвести до повного їх руйнування.

Пріоритетного значення у розбудові постнеоліберальної моделі світового порядку набувають також питання щодо розвитку системи глобального урядування. Ні для кого не секрет, що чинна система міжнародних інституцій виявляється нездатною підтримувати високі рівні, сталість, збалансованість та інклю-

живність економічного зростання. Це знаходить свій прояв як у визнанні глобальних проблем, так і неналежному відображенні у системі міжнародних інституцій конкурентного статусу держав з числа нових центрів світового політико-економічного суперництва. Попри те, що у появі та накопиченні викликів звинувачують неоліберальну парадигму функціонування світової економіки, що панувала з часів розпаду СРСР, однак, навіть оновлені інституціоналізм, монетаризм і кейнсіанство, на превеликий жаль, також не змогли запропонувати реальної й ефективної теоретико-методологічної альтернативи протидії глобальним загрозам.

На нашу думку, найобнадійливіші перспективи у даному напрямі пов'язані з поступовим відходом у минуле традиційної міжнародної регуляторної системи та становленням принципово нової її глобальної архітектури. Головні її параметри можуть передбачати як значне зростання ролі наднаціональних інститутів, що представляють інтереси своїх членів на міжнародному поприщі, так і певне упорядкування відносин національних урядів з наднаціональними і транснаціональними структурами, а також формування змішаних моделей «концерту» світових гравців у формі держав, наднаціональних союзів і блоків, окремих корпорацій, глобальних міст, впливових бізнес-структур тощо. У міру посилення впливу подібного роду наднаціональних союзів у світовій інституційній системі та процесах ухвалення глобальних управлінських рішень на основі отримання формального права голосу на міжнародних форумах можна очікувати значне розширення кола їх членів і поглиблення співпраці між ними.

Попри те, що пануючий на сьогодні Світовий економічний порядок 4.0 у найближчий період безсумнівно спиратиметься на капіталістичну модель розвитку, значна частина дослідників вважає, що розбудова його постнеоліберальної моделі вже найближчим часом зазнаватиме потужного впливу значного посилення конкурентного тиску на глобальні ринки цілої низки держав з числа нових центрів світового економічного суперництва. Як підкреслюють експерти Bloomberg, у той час як у 2001 р. на групу БРІКС припадало лише 19 % світового валового внутрішнього продукту за паритетом купівельної спроможності, нині їх частка становить 36 %, а до 2040 р. зросте до 45 %, що удвічі перевищить питому вагу держав Великої сімки [1]. Саме зазначена країнова група завдяки нарощуванню своїх військових, економічних, науково-технологічних, інноваційних і фінансових «м'язів» у будь-який спосіб намагатиметься посилити свій вплив на процеси ухвалення глобальних управлінських рішень. З урахуванням же значно нижчого рівня ринковості національних економік та ступеня демократичності суспільств держав групи БРІКС можна передбачити формування у рамках постнеоліберальної моделі світового порядку нових «вузлів» суперечностей та асиметрій світогосподарського розвитку, здатних прокласти нові роздільні лінії у глобальному політико-економічному ландшафті.

У результаті базові моделі ринкової економіки найімовірніше рухатимуться у напрямі подальшого взаємного збагачення, посилення компліментарності та конвергенції, дедалі більшою мірою набуваючи при цьому гомогенного характеру. Зауважимо у даному контексті, що сформованість світового економічного порядку, які *de facto* та *de jure* мають місце одночасно, не тільки визнається в науковому дискурсі, але й широко вивчається. Попри значне сповільнення темпів економічного зростання глобальної економіки в останні десятиліття важли-

вим для нас є визнання того, що воно відбувається за умов уже сформованого глобального економічного порядку. Дане питання набуває особливої актуальності з урахуванням динамічного кількісного нагромадження викликів і суперечностей світогосподарського розвитку, ефективного вирішення яких буде здатним забезпечити глобальну керованість подальших траєкторій соціально-економічного розвитку держав і цілих регіонів.

Важливо зазначити, що у довгостроковому періоді глобальна економіка володіє невичерпною спроможністю до самоорганізації та формування спонтанного порядку у форматі його постнеоліберальної моделі. Остання має діалектично та динамічно інтегрувати у своїй парадигмальній основі найконструктивніші методологічні елементи неолібералізму та неокейнсіанства, інституціоналізму та структуралізму, неомарксизму та глобальної політичної економії. Це дасть змогу сформувати принципово нову конфігурацію світового економічного порядку, яка буде здатною перетворити глобальний соціум на стабільніший і передбачуваніший.

Висновки і перспективи подальших наукових досліджень. Реальністю сьогодення є кристалізація чітких контурів принципово нової — постнеоліберальної — моделі світового порядку з такими її невід’ємними атрибутами як-от: концентрація ухвалення глобальних управлінських рішень у кількох регіональних центрах, трансформація діючих форматів регіональної і трансконтинентальної інтеграції, посилення впливу міждержавних координаційних угод і домовленостей у рамках глобальних взаємозалежних мереж, а також значне поглиблення співробітництва країн у вирішенні загальнопланетарних проблем людської цивілізації у відносинах економіка — природа — суспільство та реформуванні світового безпекового простору. Головною її іманентною рисою є еволюційний перехід жорстко-ієрархічних та вертикально-інтегрованих союзів і блоків держав у бік розбудови їх поліцентричних форматів. Це передбачає не стільки заміну одного глобального лідера на велику кількість глобальних і регіональних лідерів, скільки докорінну трансформацію усього ландшафту міжнародних відносин зі значним посиленням її «горизонтального профіля».

Перспективи подальших наукових досліджень охоплюють глибше розкриття процесів розбудови у глобальних координатах мережевої структури міжнародних відносин, здатної забезпечити найбільш ефективні механізми гармонізації національних економічних інтересів держав, навіть за умов їх конфліктності та наростаючого антагоністичного характеру.

Література

1. Daoud Z., Johnson Sc. A World made of BRICS. *Bloomberg*. 2023. 8 November. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-11-07/a-world-made-of-brics>
2. Goodman M. P. A Grand Bargain to Strengthen the Global Economic Order. in Matthew P. Goodman, He Fan, Ye Qianlin Parallel Perspectives on the Global Economic Order: A U.S.-China Essay Collection, Sep. 1, 2017. P. 5-11. URL: <https://www.jstor.org/stable/resrep23187.6?seq=1>
3. Keohane R. O., Nye J. S. Power and Interdependence: World Politics in Transition Boston: Little, Brown and Company. 1977.
4. Kondrat'ev V. New Globalization Phase: Key Elements and Perspectives. *World Economy and International Relations*. 2018. Vol. 62. No. 6. P. 5-17.

5. Kristinsson T. Networks of order in East Asia: Beyond hegemonic theories of the Liberal International Order. *International Politics*. 2021. Vol. 60.
6. Kupchan C. A. The normative foundations of hegemony and the coming challenge to Pax Americana, *Security Studies* 23: 2. May 2014. P. 219-257.
7. Lake D. A., Martin L. L., Risse T. Challenges to the liberal order: Reflections on international organization. *International organization*. 2021. Vol. 75 (2). P. 225-257.
8. McGann G. M. 2017 Global Go to Think Tank Index Report. University of Pennsylvania. 2018. URL: https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=think_tanks
9. Nölke A., Ten Brink T., Claar S., May C. Domestic structures, foreign economic policies and global economic order: Implications from the rise of large emerging economies. *European journal of international relations*. 2015. Vol. 21 (3). P. 538-567.
10. Rodrik D. Reimagining the global economic order. January 2023. URL: https://drodrik.scholar.harvard.edu/sites/scholar.harvard.edu/files/dani-rodrik/files/reimagining_the_global_economic_order.pdf
11. The Economist. 2023. 6 November. URL: <https://www.economist.com/>
12. The High Cost of Global Economic Fragmentation. IMF, August 28, 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/08/28/the-high-cost-of-global-economic-fragmentation>
13. Vasudevan A., McFarlane C., Jeffrey A. Spaces of enclosure. *Geoforum*. 2008. Vol. 39 (5). P. 1641-1646.
14. Глобальна економіка: парадигми та парадокси розвитку. Монографія / За заг. ред. В. В. Рокочої. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «Крок». 2017. 314 с.
15. У світі зараз — рекордна кількість воєн за 30 років. Агенція інформації та аналітики «Гал-інфо», 11 грудня 2023 р. URL: <https://galinfo.com.ua/news/u-sviti-zaraz-rekordna-kilkist-voien-za-30-rokiv-410515.html>

References

1. Daoud Z., Johnson Sc. (2023). A World made of BRICS. *Bloomberg*. 8 November. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-11-07/a-world-made-of-brics>
2. Goodman M. P. (2017). A Grand Bargain to Strengthen the Global Economic Order. in Matthew P. Goodman, He Fan, Ye Qianlin Parallel Perspectives on the Global Economic Order: A U.S.-China Essay Collection. P. 5-11. URL: <https://www.jstor.org/stable/resrep23187.6?seq=1>
3. Keohane R. O., Nye J. S. (1977). Power and Interdependence: World Politics in Transition Boston: Little, Brown and Company.
4. Kondrat`ev V. (2018). New Globalization Phase: Key Elements and Perspectives. *World Economy and International Relations*. Vol. 62. No. 6. P. 5-17.
5. Kristinsson T. (2021). Networks of order in East Asia: Beyond hegemonic theories of the Liberal International Order. *International Politics*. Vol. 60.
6. Kupchan C. A. (2014). The normative foundations of hegemony and the coming challenge to Pax Americana, *Security Studies* 23. P. 219-257.
7. Lake D. A., Martin L. L., Risse T. (2021). Challenges to the liberal order: Reflections on international organization. *International organization*. Vol. 75 (2). P. 225-257.
8. McGann G. M. (2018). 2017 Global Go to Think Tank Index Report. University of Pennsylvania. URL: https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=think_tanks
9. Nölke A., Ten Brink T., Claar S., May C. (2015). Domestic structures, foreign economic policies and global economic order: Implications from the rise of large emerging economies. *European journal of international relations*. Vol. 21 (3). P. 538-567.

10. Rodrik D. (2023). Reimagining the global economic order. URL: https://drodrik.scholar.harvard.edu/sites/scholar.harvard.edu/files/dani-rodrik/files/reimagining_the_global_economic_order.pdf
11. The Economist. 2023. 6 November. URL: <https://www.economist.com/> (дата звернення 29.10.2024 р.).
12. The High Cost of Global Economic Fragmentation. IMF, August 28, 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/08/28/the-high-cost-of-global-economic-fragmentation> (дата звернення 28.10.2024 р.).
13. Vasudevan A., McFarlane C., Jeffrey A. (2008). Spaces of enclosure. *Geoforum*. Vol. 39 (5). P. 1641-1646.
14. Hlobalna ekonomika: paradyhmy ta paradoksy rozvytku. Monohrafiia / Za zah. red. V. V. Rokochoi. Kyiv: VNZ «Universytet ekonomiky ta prava «Krok». 2017. 314 s. (in Ukrainian).
15. U sviti zaraz — rekordna kilkist voien za 30 rokiv. Ahentsiia informatsii ta analityky «Hal-info», 11 hrudnia 2023 r. URL: https://galinfo.com.ua/news/u_sviti_zaraz_rekordna_kilkist_voien_za_30_rokiv_410515.html (in Ukrainian).